Statsforvalteren i Troms og Finnmark
Romssa ja Finnmárkku stáhtaháldđašeaddji
Tromssan ja Finmarkun staatinhallittija

Tillatelse til virksomhet etter forurensningsloven for FORSVARSBYGG Setermoen skyte- og øvingsfelt

Tillatelsen er gitt i medhold av lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13. mars 1981 nr. 6, § 11 jf. § 16, samt forskrift om gjenvinning og behandling av avfall § 11-6. Tillatelsen er gitt på grunnlag av opplysninger gitt av Forsvarsbygg i søknad av 19. februar 2016, samt ytterligere opplysninger fremkommet under behandlingen av søknaden. Tillatelsen er endret i tråd med Miljødirektoratets klagebehandling og vedtak av 16.04.2020. Tillatelsen er videre endret i hht. endringslogg nr 2 den 08.03.2022. Vilkår for tillatelsen fremgår fra side 3 til og med side 13. Tillatelsen gjelder fra dags dato.

Forsvarsbygg må på forhånd avklare med Fylkesmannen i Troms (heretter kalt Fylkesmannen) dersom det er ønsker om å foreta endringer i driftsforhold, utslipp med mer som kan ha vesentlig miljømessig betydning og som ikke er i samsvar opplysninger som er gitt i søknaden eller under saksbehandlingen.

Forsvarsbygg forvalter forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg på vegne av Forsvarsdepartementet, og har og fått ansvar for å forvalte skyte- og øvingsfeltene (SØF). Forsvaret og eventuelle andre leietakere av skyte- og øvingsfeltet, har gjennom bruk og drift av feltet ansvar for å følge de krav som er satt i denne tillatelsen.

Dersom hele eller vesentlige deler av tillatelsen ikke er tatt i bruk innen 4 år etter at tillatelsen er trådt i kraft, skal Forsvarsbygg sende en redegjørelse for virksomhetens omfang slik at Fylkesmannen kan vurdere eventuelle endringer i tillatelsen.

Bedriftsdata

Bedrift	Forsvarsbygg, markedsområde nord
Beliggenhet/gateadresse	Bardu kommune
Postadresse	Postboks 405 Sentrum, 0103 OSLO
Kommune og fylke	Bardu kommune, Troms fylke
Organisasjonsnummer (bedrift)	990 706 204

Gårds- og bruksnummer	Dekkes av to reguleringsplaner (Bardu kommune): *Setermoen skytefelt, sju delområder* av *14.12.2011* og *Setermoen skyte- og øvingsfelt av 12.12.2012)*
NACE-kode og bransje	84.220 Forsvar

Referanser Fylkesmannen i Troms

Tillatelse gitt:18. april 2017	Tillatelsesnummer: 2017.0232.T	Anleggsnummer: 1922.0025.01
Saksnummer: 2016/1791 2018/583	Endringsnummer: 1 Endringsnummer: 2	16.04.2020 Sist endret: 08.03.2022

Per Kristian Krogstad (e.f)
leder for forurensningsseksjonen

Bjørn Arne Karlsen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ikke håndskrevne signaturer.

Endringslogg

Endringsnummer	Endringer av	Punkt	Beskrivelse
1	**16.04.2020**	**6,** **6.1, 6.2, 6.3,** **6.4, 6.5**	**Støy (setning om T-1442 tatt ut)** **Hovedkrav** **Unntak fra hovedkrav støy** **Perioder med redusert støy eller begrenset aktivitet** **Andre perioder med redusert støy** **Varsling av støyende aktivitet (flyttet til 6.4)**
2	**08.03.2022**	**Vedlegg 2** **3.2** **4.3** **9.2**	**Faller bort.** **Vannprøver skal tas iht. Forsvarsbyggs gjeldende måleprogram** **Prøvetakingspunkt for sigevann ved mellomlager forurensede masser** **Måleprogram for vann**

Dokumentasjon som er relevant for denne tillatelsen er listet i vedlegg 5 til denne tillatelsen.

En oversikt over frister for gjennomføring av tiltak som tillatelsen krever, er gitt i oversendelsesbrev fra forurensningsmyndigheten den 18. april 2017.

Innhold

1 Rammer for virksomheten 5
1.1 Rammer for virksomheten 5
1.2 Unntaksbestemmelser 5
2 Generelle vilkår 5
2.1 Utslippsbegrensninger 5
2.2 Plikt til å overholde vilkår satt i tillatelsen 5
2.3 Plikt til å redusere forurensning så langt som mulig 5
2.4 Tiltaksplikt ved økt forurensningsfare 5
2.5 Plikt til forebyggende vedlikehold 6
2.6 Internkontroll 6
3 Utslipp til vann 6
3.1 Generelt 6
3.2 Krav til vannkvalitet 6
4 Forurenset grunn 7
5 Helse- og miljøfarlige stoffer 8
6 Støy 9
6.1 Hovedkrav 9
6.2 Unntak fra hovedkrav støy 9
6.3 Perioder med redusert støy eller begrenset aktivitet 9
6.4 Varsling av støyende aktivitet 10
6.5 Håndtering av klager 10
7 Avfall 11
7.1 Generelle krav 11
7.2 Brenning av krutt 11
8 Forebyggende og beredskapsmessige tiltak mot akutt forurensning 11
8.1 Miljørisikoanalyse 11
8.2 Forebyggende tiltak 12
8.3 Etablering av beredskap 12
8.4 Varsling av akutt forurensning 12
9 Utslippskontroll og rapportering 12
9.1 Overholdelse av støyvilkår 12
9.2 Måleprogram for vann 13
9.3 Kvalitetssikring 13
9.4 Rapportering via Altinn 13
10 Overvåking av resipient 14
11 Undersøkelser og utredninger 14
11.1 Undersøkelse av vannforekomst 14
12 Nedleggelse 14
13 Tilsyn 15

VEDLEGG:

1. Liste over prioriterte miljøgifter, jf. punkt 2.1.
2. Overvåkingsprogram vann/sediment – Setermoen skyte- og øvingsfelt (**utgått**)
3. Etablering av mellomlager for forurenset jord: Setermoen SØF
4. Definisjoner
5. Relevante dokument i saken

1 Rammer for virksomheten

1.1 Rammer for virksomheten

Tillatelsen omfatter forurensende virksomhet fra militær og sivil aktivitet i anleggene i Setermoen skyte- og øvingsfelt. Feltets avgrensning sammenfaller med arealet dekket av to reguleringsplaner (Bardu kommune); *Setermoen skytefelt, sju delområder* av 14.12.2011 og *Setermoen skyte- og øvingsfelt* av 12.12.2012.

1.2 Unntaksbestemmelser

Når Regjeringen eller Forsvarsledelsen[1] har besluttet styrkeoppbygning med hjemmel i gjeldende Beredskapssystem for Forsvarssektoren, og hvor styrkeoppbygningen nødvendiggjør overtredelse av bestemmelsene i denne tillatelsen til forurensende virksomhet, trer bestemmelsene i **kapittel 6 *Støy*** ut av kraft så lenge beredskapssituasjonen vedvarer. Fylkesmannen og den berørte befolkning i Bardu skal da varsles uten unødig opphold.

2 Generelle vilkår

2.1 Utslippsbegrensninger

De utslippskomponenter som er antatt å ha størst miljømessig betydning, er uttrykkelig regulert gjennom spesifikke vilkår i denne tillatelsen. Utslipp som ikke er uttrykkelig regulert på denne måten, er omfattet av tillatelsen så langt opplysninger om slike utslipp ble fremlagt i forbindelse med saksbehandlingen, eller må anses å ha vært kjent på annen måte da vedtaket ble truffet. Dette gjelder likevel ikke utslipp av prioriterte miljøgifter oppført i vedlegg 1. Utslipp av slike komponenter er bare omfattet av tillatelsen dersom dette framgår uttrykkelig av vilkårene eller de er så små at de må anses å være uten miljømessig betydning.

Med unntak av selve våpenleveransen fra luftfartøy, er all luftfart regulert gjennom *Lov om Luftfart* og omfattes ikke av denne tillatelsen.

2.2 Plikt til å overholde vilkår satt i tillatelsen

Forsvarsbygg plikter, så langt som mulig, å sørge for å hindre at det oppstår forhold som forårsaker at vilkår gitt i denne tillatelsen brytes, og å iverksette avbøtende tiltak, redusere bruken eller innstille bruken dersom vilkårene brytes. Endringer i driften, eller etablering av nye anlegg, i skyte- og øvingsfeltet som kan medføre økt forurensningsfare skal meldes til Fylkesmannen.

2.3 Plikt til å redusere forurensning så langt som mulig

Selv om forurensning fra skytefeltet holdes innenfor fastsatte vilkår, skal Forsvarsbygg sammen med bruker av feltet arbeide aktivt for å redusere forurensningen, herunder støy, så langt dette er praktisk mulig. Plikten omfatter også forurensning av komponenter det ikke gjennom vilkår uttrykkelig er satt grenser for.

2.4 Tiltaksplikt ved økt forurensningsfare

Dersom det som følge av unormale driftsforhold eller av andre grunner oppstår fare for økt forurensning, plikter Forsvarsbygg å sørge for iverksetting av de tiltak som er nødvendige for å

[1] Fastsatt med hjemmel i FOR-2015-04-10-348, jf. LOV-1950-12-15-7-§18 og LOV-1814-05-17-§3

eliminere eller redusere den økte forurensningsfaren. Ved fare for alvorlig forurensning plikter Forsvarsbygg om nødvendig å redusere eller innstille driften.

Forsvarsbygg skal så snart som mulig informere forurensningsmyndighet om unormale forhold som har eller kan få forurensningsmessig betydning. Akutt forurensning skal varsles iht. pkt. 8.4.

2.5 Plikt til forebyggende vedlikehold

For å holde de ordinære forurensningene på et lavest mulig nivå og for å unngå utilsiktet forurensning skal virksomheten sørge for forebyggende vedlikehold av utstyr og anlegg som kan ha forurensningsmessig betydning. System/rutiner for vedlikehold av slikt utstyr skal være dokumentert.

2.6 Internkontroll

Forsvarsbygg skal sørge for at det er etablert internkontroll for virksomheten i skyte- og øvingsfeltet, i henhold til gjeldende forskrift om dette[2]. Internkontrollen skal blant annet sikre og dokumentere at kravene i denne tillatelsen overholdes, i tillegg til forurensningsloven, produktkontrolloven og relevante forskrifter til disse lovene. Forsvarsbygg plikter å ha internkontrollen oppe å gå fra tillatelsens trer i kraft, samt se til at internkontrollen for virksomheten i skyte- og øvingsfeltet til enhver tid er oppdatert.
Internkontrollen skal også omfatte rutiner for registrering og håndtering (lukking) av avvik. Forsvarsbygg plikter å ha oversikt over alle forhold som kan medføre forurensning, og til enhver tid kunne redegjøre for risikoforhold.

3 Utslipp til vann

3.1 Generelt

Akutt forurensning og beredskap er beskrevet under vilkår 8.1 og 8.3.
Virksomheten skal for skytebaner tilstrebe en reduksjon av metallutlekking (bly, kobber, antimon og sink) til resipienter gjennom tiltak, bruk, vedlikehold og drift av banene (interne rutiner og prosedyrer).

3.2 Krav til vannkvalitet

Forsvarsbygg skal ha en oversikt over miljøtilstanden i skytefeltet og over hvilke resipienter som mottar forurensning fra de ulike skytebaner og nedslagsfelt, jf. pkt. 9.2.

Alle prøvetakingspunkter i SSØF skal prøvetas med de parametere og den frekvens som til enhver tid fremgår av *Setermoen skyte- og øvingsfelt. Måleprogram for vann*. Endringer av måleprogrammet skal fremlegges for Statsforvalteren senest 2 mnd. før det iverksettes. Ved økende utslippstrend skal Statsforvalteren orienteres om hvilke vurderinger Forsvarsbygg har gjort i forhold til utviklingen. Analyseresultater og trender rapporteres årlig iht. pkt. 9.4.

For prøvepunkt som representerer avrenning ut av skyte- og øvingsfeltet skal Forsvarsbygg opprettholde tilstandsklasse II (AA-EQS) for bly (Pb), kobber (Cu) og sink (Zn). Dårligere tilstandsklasse enn III (MAC-EQS) tillates ikke. Vi viser til veileder M-608/2016. Videre skal konsentrasjonen av antimon (Sb) på skytefeltgrensen ikke overstige 5,0 $\mu g/l$. Dette gjelder prøvepunktene SM4, SM8, SM9, SM13, SM21 og SM28.

[2] Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter – forskrift av 06.12.1996 nr. 1127 (Internkontrollforskriften)

Utslipp av andre prioriterte miljøgifter (vedlegg 1) som utfra en miljømessig vurdering kan ha vesentlig betydning, vil ikke være lovlige i henhold til denne tillatelsen. Tillatelsens pkt. 9 om utslippskontroll og rapportering gjelder også for utslipp av disse stoffene. Fylkesmannen vil på bakgrunn av ny kunnskap kunne fastsette mer presise og eventuelt også strengere grenser.

Diffuse utslipp av prioriterte miljøgifter fra skyte- og øvingsfeltet, som kan medføre skade eller ulempe for miljøet, skal begrenses mest mulig.

Det påligger Forsvarsbygg å sikre at private drikkevannskilder i og ved skyte- og øvingsfeltet ikke forurenses av aktiviteten i feltet.

Det skal være tilfredsstillende toalettløsninger ved de standplasser der ukontrollert avtrede kan medføre forurensning eller uhygieniske forhold for omgivelsene.

4 Forurenset grunn

4.1 Generelt

Forsvarsbygg plikter å holde løpende oversikt over eksisterende lokaliteter med forurenset grunn innenfor skyte- og øvingsfeltet, herunder faren for spredning, samt vurdere behovet for undersøkelser og tiltak. Er det grunn til å anta at undersøkelser eller andre tiltak vil være nødvendig, skal Fylkesmannen varsles om dette.

4.2 Tiltak i forurenset grunn

Gravearbeid knyttet til normalt vedlikehold og drift av skyte- og øvingsfelt er tillatt i forurenset grunn uten søknad, forutsatt at arbeidene skjer i henhold til interne rutiner som sikrer at tiltaket ikke medfører nevneverdig forurensning og økt spredning av forurensning under eller etter tiltaket. Det skal gjøres en risikovurdering og eventuelt gjennomføres risikoreduserende tiltak for å forhindre spredning ved gravingen.

Forsvarsbygg har uten søknad tillatelse til å gjenbruke lett forurensede masser fra mellomlager, jf. pkt. 4.3. Gjenbruken gjelder i konstruksjoner internt i Setermoen skyte- og øvingsfelt på eksisterende skytebaner som et alternativ til nye rene masser. Massene skal fortrinnsvis brukes på samme bane massene ble tatt fra. Gjenbruk av forurensede masser skal loggføres.

Ved etablering av nye, eller ombygging av eksisterende, konstruksjoner og/eller anlegg som medfører graving, mudring mv. i forurenset grunn, som kan føre til spredning av forurensning, trenger virksomheten tillatelse etter forurensningsloven[3]. Før tiltaket settes i gang, skal virksomheten utarbeide tiltaksplan for godkjenning av Fylkesmannen.

4.3 Mellomlagring av forurensede masser

Mellomlagring av forurensede masser er tillatt i grustak sørvest for krysset mellom Altevannsveien og veien fra Hamran til Nesmoen.

Kartreferanse: UTM33 E-636110 N-7641031.

Gjenbruk av masser må skje innen Setermoen skyte- og øvingsfelt, jf. pkt. 4.2. Oversikt over mengde masser som mellomlagres skal inngå i Forsvarsbyggs dokumenterte internkontroll.

[3] Jf. Forurensningsforskriftens kapittel 2 om opprydning i forurenset grunn ved bygge- og gravearbeider.

Masser som skal videre til deponi kan mellomlagres i opptil 1 år, og masser som skal gjenbrukes kan mellomlagres i 3 år. Masser til deponi og masser til gjenbruk skal holdes adskilt.

Farlig avfall som lagres i påvente av levering/henting, skal være merket slik at avfallet kan identifiseres, og skal sikres slik at lagringen ikke medfører avrenning til grunnen, overflatevann eller avløpsnett. Lageret skal også være sikret mot avdamping av forurensede stoffer til luft. Lageret skal være sikret mot adgang for uvedkommende.

Mellomlageret skal etableres og bygges opp som beskrevet under pkt. 5 i *Etablering av mellomlager for forurenset jord: Setermoen SØF* (Forsvarsbygg 18.03.2016). Vedlegg 3. Vedlegget er justert av Statsforvalteren.

Olje og kjemikalieforurensede masser kan bare oppbevares i tette containere på mellomlageret, i påvente av snarlig avhending.

Før mellomlageret tas i bruk skal det etableres et representativt prøvetakingspunkt for sigevann. Det skal prøvetas to ganger årlig, vår og høst, fra lageret er tatt i bruk. Det skal analyseres på filtrerte prøver av parameterne bly, kobber, sink og antimon. Alifater og turbiditet analyseres på ufiltrerte prøver.

Rutiner for håndtering, lagring og avhending av forurensede masser skal foreligge innen **31. desember 2017**.

5 Helse- og miljøfarlige stoffer

Med kjemikalier menes her kjemiske stoffer og stoffblandinger som brukes i virksomheten. For kjemikalier som benyttes på en slik måte at det kan medføre fare for forurensning, skal bedriften dokumentere at den har foretatt en vurdering av kjemikalienes helse- og miljøegenskaper på bakgrunn av testing eller annen relevant dokumentasjon, jf. også punkt 2.6 om internkontroll.

Bedriften plikter å etablere et dokumentert system for substitusjon av kjemikalier. Det skal foretas en løpende vurdering av faren for skadelige effekter på helse og miljø forårsaket av de kjemikalier som benyttes, og av om alternativer finnes. Skadelige effekter knyttet til produksjon, bruk og endelig disponering av produktet, skal vurderes. Der bedre alternativer finnes, plikter bedriften å benytte disse så langt dette kan skje uten urimelig kostnad eller ulempe.[4]

Stoffer alene, i stoffblandinger og/eller i produkter, skal ikke framstilles, bringes i omsetning, eller brukes uten at de er i overensstemmelse med kravene i REACH-regelverket[5] og andre regelverk som gjelder for kjemikalier.

Virksomheten skal sørge for at det gjennomføres en kontinuerlig vurdering på hvorvidt helse- og miljøfarlige stoffer i ammunisjon kan erstattes med mindre farlige stoffer iht. substitusjonsplikten.

[4] Jf. produktkontrolloven av 11.06.1979 nr. 79 § 3a
[5] Forskrift om registrering, vurdering, godkjenning og begrensing av kjemikalier (REACH) av 30. mai 2008.

6 Støy

6.1 Hovedkrav

Forsvarets aktivitet i Setermoen skyte- og øvingsfelt skal tilfredsstille følgende hovedkriterier for utendørs støy, gitt i tabell 1.

Tabell 1: Utendørs støygrenser for total støybelastning og fra aktivitet på natt. Lydnivåene er innfallende lydtrykknivå, beregningshøyde 4 meter. Støygrensene gjelder ved mest støyutsatt bebyggelse med støyømfintlig[6] bruksformål.

Kilde	Ekvivalent støynivå		Maksimalt støynivå om natten[1)]	
	Målestørrelse	Nivå	Målestørrelse	Nivå
Lette våpen				70 dB
Militære kjøretøy		55 dB	L_{pAFmax}	80 dB
Tunge våpen	L_{Rden}			
ekskl. artilleri			L_{CE}	85 dB
Artilleri		61 dB		

[1)] Unntak for nattaktivitet (2300-0700): Se pkt. 6.2

Det skal maksimalt være 100 døgn med artilleriskyting per kalenderår.

Det er ikke tillatt å skyte med maskinkanon fra fly og helikopter mot mål i Liveltskaret før passering av en tenkt linje 2000 meter øst for E6.

6.2 Unntak fra hovedkrav støy

- For to eksisterende fritidsboliger på Moan utenfor skytefeltgrensen tillates en mindre overskridelse (< 3 dB) av hovedkrav for ekvivalentnivå.
- Ved artilleriaktivitet på standplassene Hamran, A8, Neslia og Salangslia kan ikke hovedkrav for ekvivalentnivå overholdes. Artilleriaktivitet på nevnte standplasser tillates på dagtid (07.00-19.00) samlet inntil 15 dager per år på Hamran/A8/Neslia, og 15 dager per år på Salangslia.
- Maksimalt støynivå natt kan overskrides inntil 15 netter per år for skyting med tyngre våpen på standplassene Eldhushøgda og Tverrvegen, samt fra stridsvogn på bane B1 og B3, inkludert kjøring med stridsvogn til Liveltskaret. Støynivået skal maksimalt være L_{CE} 97 dB ved mest støyutsatt bygning med støyfølsomt bruksformål, unntatt skole og barnehage.

6.3 Perioder med redusert støy eller begrenset aktivitet

Det skal ikke foregå aktiviteter som skyting, manøvrering med tunge kjøretøyer og tilsvarende, som støyer ut over nivåer i tabell 2, i følgende perioder/dager:

- Helligdager
- Romjula (27.-31. desember)
- Påskeuka (fra og med palmesøndag)

Helligdager defineres til:

- Søndager

[6] bebyggelse med støyømfintlig bruksmål er definert som boliger, sykehus, pleieinstitusjoner, fritidsboliger, skoler og barnehager. Skoler og barnehager har ingen nattkrav.

- 1. januar
- Påske (f.o.m. skjærtorsdag t.o.m. 2. påskedag)
- Kristi Himmelfartsdag
- 1. og 2. pinsedag
- 25. og 26. desember

Med redusert støy menes støygrenser for ekvivalentnivå over 30 minutter ($L_{p,Aeq,30\ min}$) som angitt i tabell 2, som skal overholdes for støyømfintlig bruksformål. Høyeste støynivå ($L_{p,AF,max}$) skal ikke overstige grensen for ekvivalentnivå med mer enn 10 dB.

Tabell 2: Grenseverdi for høyeste ekvivalente støynivå, målt med midlingstid på 30 minutter, i perioder med redusert støy. Maksimalt støynivå skal ikke overstige grensene med mer enn 10 dB.

Dag (kl.07-19.00)	Kveld (kl.19.00-23.00)	Natt (kl.23.00-07.00)
50	45	45

Det gis unntak fra periode med redusert støy for opptil 10 søndager per år. Unntaket gjelder ikke i tiden mellom kl.11.00 og 13.00. På søndager med unntak fra krav om redusert støy gjelder hovedkrav til støy i pkt. 6.1.

I tillegg til periodene med redusert støy skal det ikke skytes med artilleri i Setermoen skyte- og øvingsfelt, eller skytes med maskinkanon fra fly og helikopter i periodene:

- Periode i mai/juni etter avtale med gårdbrukere (av hensyn til slipp av ungdyr og kalv). Perioden må være minimum 14 sammenhengende dager og sikre at aktuelle gårdbrukeres interesser blir ivaretatt. Perioden fastsettes årlig ut ifra forventet tidsrom for slipp av ungdyr og kalver. Forsvarsbygg skal sørge for at det blir lagt til rette for et slikt samarbeid, og som minimum skal samarbeidet inneholde et fast årlig samarbeidsmøte med aktuelle gårdbrukere.
- fra og med 15. juli til og med 14. august (av hensyn til kalving)

6.4 Varsling av støyende aktivitet

Det skal utarbeides målrettede varslingsrutiner overfor den berørte befolkningen på Setermoen, i Salangsdalen og i Østerdalen som sikrer varsling av de mest støybelastende aktiviteter. Herunder enkeltsmell eller vedvarende høye støynivåer på dagtid, støyende helge-, kvelds- og nattaktivitet, øvelser samt andre spesielt intensive skyteperioder.

Av rutinene skal det som et minimum fremgå hvor lang tid i forveien det skal varsles og på hvilken måte varsling skal foregå. Rutinene skal inngå i virksomhetens internkontroll, og foreligge innen **31. desember 2017**.

Rutinene for varsling av støyende aktivitet skal ha en årlig evaluering i samarbeid med Bardu kommune, aktuelle velforeninger og gårdbrukere. Forsvarsbygg skal sørge for at samarbeidet etableres og for at evalueringen gjennomføres en gang per år.

6.5 Håndtering av klager

Det skal innen **31. desember 2017** utarbeides rutiner for håndtering av klager fra publikum. Rutinene skal inngå i virksomhetens internkontroll.

7 Avfall

7.1 Generelle krav

Virksomheten plikter så langt det er mulig uten urimelige kostnader eller ulemper å unngå at det genereres avfall som følge av virksomheten. Særlig skal innholdet av skadelige stoffer i avfallet begrenset mest mulig.

Virksomheten plikter å sørge for at all håndtering av avfall, herunder farlig avfall, skjer i overensstemmelse med gjeldende regler for dette fastsatt i eller i medhold av forurensningsloven, herunder avfallsforskriften[7]. Avfallsbesitter må avklare om forurensede masser m.m. er farlig avfall etter avfallsforskriften. Masse fra innskuddsområder i f. eks. kulefang klassifiseres ofte som farlig avfall.

Avfall som oppstår i virksomheten skal om mulig gjenbrukes, eller benyttes til energiproduksjon internt/eksternt. Slik utnyttelse må imidlertid skje i overensstemmelse med gjeldende regler fastsatt i eller i medhold av forurensningsloven, samt krav fastsatt i denne tillatelsen.

Skytefeltet skal ha rutiner for innsamling av tomhylser og annet avfall, samt årlig rydding av metallskrap.

Det er ikke tillatt å brenne avfall med mindre særskilt tillatelse fra Fylkesmannen er gitt. Forsvarsbygg skal utarbeide en prosedyre for håndtering av avfall i skytefeltet. Denne skal foreligge innen **31. desember 2017**.

7.2 Brenning av krutt

Ammunisjonskomponenter som av sikkerhetsmessige årsaker ikke kan leveres som avfall tillates brent eller destruert i felt. Brenning skal foregå på fast underlag, av tilstrekkelig størrelse, for å minimere fare for spredning til grunn eller avrenning til resipient. Tid og sted for brenning skal loggføres. Det tillates brenning av krutt på følgende tre lokaliteter:

- Kvartsbruddet Kartreferanse: UTM33 E-633896 N-7638451
- Salangsdalslia Kartreferanse: UTM33 E-628919 N-7635986
- Liveltskaret Kartreferanse: UTM33 E-631905 N-7630952

Ved brenning av kruttposer som inneholder bly skal asken og evt. uforbrente rester (sprut fra bålet) samles opp daglig, og behandles som farlig avfall.

8 Forebyggende og beredskapsmessige tiltak mot akutt forurensning

8.1 Miljørisikoanalyse

Forsvarsbygg skal ha oversikt over potensielle kilder til akutt forurensning av vann, grunn og luft i skytefeltet, og ut fra dette ha utarbeidet en miljørisikoanalyse. Miljørisikoanalysen skal dokumentere og omfatte alle forhold ved virksomheten som kan medføre akutt forurensning med fare for helse- og/eller miljøskader inne i skyte- og øvingsfeltet eller utenfor. Resultatene skal vurderes opp mot

[7] Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall av 01.06.2004, nr. 930.

akseptabel miljørisiko. Ved endringer som kan ha betydning for risiko knyttet til akutt forurensning skal miljørisikoanalysen oppdateres.

Forsvarsbygg skal ha oversikt over de miljøressurser som kan bli berørt av akutt forurensning og de helse- og miljømessige konsekvenser slik forurensning kan medføre.

Miljørisikoanalysen skal inngå i Forsvarsbyggs dokumenterte internkontroll, jf. pkt. 2.6, og skal foreligge innen **31. desember 2017**.

8.2 Forebyggende tiltak

På basis av miljørisikoanalysen skal Forsvarsbygg iverksette risikoreduserende tiltak. Både sannsynlighetsreduserende og konsekvensreduserende tiltak skal vurderes. Forsvarsbygg skal ha en oppdatert oversikt over de forebyggende tiltakene.

8.3 Etablering av beredskap

Virksomheten skal om nødvendig, på bakgrunn av miljørisikoanalysen og de iverksatte risikoreduserende tiltakene, etablere og vedlikeholde en beredskap mot akutt forurensning. Beredskapen skal være tilpasset den miljørisikoen som virksomheten til enhver tid representerer. Der analysen avdekker behov, skal beredskapen mot akutt forurensning øves.

8.4 Varsling av akutt forurensning

Akutt forurensning (forurensning av betydning, som inntrer plutselig, og som ikke er tillatt etter bestemmelse i eller i medhold av forurensningsloven) eller fare for akutt forurensning skal varsles i henhold til gjeldende forskrift[8]. Forsvarsbygg skal også så snart som mulig underrette Fylkesmannen i slike tilfeller.

9 Utslippskontroll og rapportering

9.1 Overholdelse av støyvilkår

For å tilfredsstille hovedkravene til støy gitt i 6.1, skal Forsvarsbygg holde oversikt over støyende aktiviteter som dimensjonerer utbredelsen av ekvivalentnivået fra skytefeltet, samt eventuell nattaktivitet (mellom kl. 23.00 og 07.00) som overskrider maksimalnivågrensene.

Overholdelse av grense på 100 dager artilleriskyting må dokumenteres.

Antall netter (natt til «dato») med støyende aktivitet skal dokumenteres på følgende steder:

- Eldhushøgda
- Tverrveien
- Bane B1 og B3
- Kjøring med stridsvogn til Liveltskaret

Dokumentasjon på at støyvilkårene overholdes skal normalt basere seg på støyberegninger iht. Nordtest metoden[9], der gjennomført aktivitet sammenlignes med beregningsgrunnlaget til

[8] Forskrift om varsling av akutt forurensning eller fare for akutt forurensning av 09.07.1992, nr. 1269

[9] 2002 Nortest method. Shooting ranges. Prediction of noise. NT ACOU 099. 2nd ed.

støyberegningene. Alternativt kan det brukes en metode som omregner beregningsgrunnlaget til antall dager med aktivitet per år.

Antall dager med artilleriskyting skal dokumenteres på følgende steder:

- Hamran, A8 og Neslia (samlet)
- Hamran
- A8
- Neslia
- Salangslia

Følgende premisser for vilkårene skal Forsvarsbygg kontrollere i internkontrollen:

- Ekvivalent støynivå ekskludert artilleri og detonasjoner
- Ekvivalent støynivå for artilleri og detonasjoner
- Maksimalt støynivå natt militære kjøretøy
- Maksimalt støynivå natt tunge våpen

9.2 Måleprogram for vann

Forsvarsbygg skal gjennomføre overvåking av utslipp til vann med de parametere og den frekvens som til enhver tid kommer frem av *Setermoen skyte- og øvingsfelt. Måleprogram for vann*.

Målinger skal utføres slik at de blir representative for virksomhetens faktiske utslipp.

Måleprogrammet skal inngå i bedriftens dokumenterte internkontroll.

Måleprogrammet skal beskrive de forskjellige trinnene i målingene og begrunne valgte metoder. Valgt frekvens for tredjepartskontroll og for deltakelse i ringtester skal også komme frem av måleprogrammet. Det skal i måleprogrammet inngå en vurdering av hvilke usikkerhetsbidrag de ulike trinnene gir.

Måleprogrammet skal være en del av virksomhetens internkontroll, og vil bli vurdert ved tilsyn.

9.3 Kvalitetssikring

Forsvarsbygg er ansvarlig for at metoder og utførelser er forsvarlig kvalitetssikret bl.a. ved å:

- utføre målingene etter Norsk standard. Dersom det ikke finnes, kan internasjonal standard benyttes. Forurensningsmyndigheten kan videre godta at annen metode benyttes dersom særlige hensyn tilsier det.
- bruke akkrediterte laboratorier / tjenester når prøvetaking og analyse utføres av eksterne. Tjenesteyter skal være akkreditert for den aktuelle tjenesten.
- delta i ringtester for de parameterne som er regulert gjennom grenseverdier når virksomheten selv gjennomfører analysene.
- jevnlig verifisere egne målinger med tredjepartskontroll for de parameterne som er regulert gjennom grenseverdier.

9.4 Rapportering via Altinn

Forsvarsbygg skal innen **1. mars** hvert år rapportere fra foregående år via www.altinn.no. Rapportering skal skje i henhold til Miljødirektoratets veileder til bedriftenes egenrapportering, se www.miljodirektoratet.no.

10 Overvåking av resipient

Forsvarsbygg skal sørge for overvåking av utslippene til vann i henhold til et måleprogram, jf. pkt. 9.2. Endring av måleprogrammet skal uten opphold forelegges Fylkesmannen til informasjon. Fylkesmannen kan overprøve endringen.

Data som fremskaffes ved overvåking i vann, inklusive sediment og biota, skal registreres i databasen Vannmiljø. Data leveres på Vannmiljøs importformat, som finnes på http://vannmiljokoder.miljodirektoratet.no. Her finnes også oversikt over hvilken informasjon som skal registreres i henhold til Vannmiljøs kodeverk.

Der det pågår overvåking i regi av Fylkesmannen eller vannregionmyndighet, må Forsvarsbygg påregne å bidra i felles overvåkingsprogram med data for de kvalitetselementer i vannforekomsten som kan være direkte eller indirekte påvirket av utslipp fra skyte- og øvingsfeltet. Dette gjelder parametere som tilføres fra skyte- og øvingsfeltet, mest typisk bly, kobber, antimon og sink, samt et utvalg kjemiske parametere som kalsium, jern, pH, totalt organisk karbon, turbiditet, ledningsevne.

Resultatene fra overvåkingen skal legges ved rapporteringen via Altinn i forbindelse med årsrapport 1. mars.

11 Undersøkelser og utredninger

11.1 Undersøkelse av vannforekomst

Forsvarsbygg plikter å bekoste eller delta i de undersøkelser som Fylkesmannen finner nødvendig for å kartlegge anleggets forurensningseffekt på resipienten, jf. forurensningsloven § 51. Herunder nødvendig kvalitetssikring av klassifiseringen av vannforekomster i Setermoen skyte- og øvingsfelt i forbindelse med rullering av *Regional vannforvaltningsplan for Troms*, eller når eksisterende data er foreldet (10 år).

Forsvarsbygg kan også pålegges å betale en forholdsmessig del av kostnadene ved et eventuelt resipientundersøkelsesprogram for området hvor skyte- og øvingsfeltet er lokalisert.

Data som fremskaffes ved undersøkelsen av vannlokalitetene skal registreres i databasen Vannmiljø, på samme måte som nevnt i kapittel 10.

Resultatene fra undersøkelsen skal sendes Statsforvalteren.

12 Nedleggelse

Hvis et anlegg blir nedlagt eller en virksomhet stanser for en lengre periode, skal Forsvarsbygg gjøre det som til enhver tid er nødvendig for å motvirke fare for forurensninger. Hvis anlegget eller virksomheten kan medføre forurensninger etter nedleggelsen eller driftsstansen, skal det i rimelig tid på forhånd gis melding til Statsforvalteren.

Fylkesmannen kan fastsette nærmere hvilke tiltak som er nødvendig for å motvirke forurensning. Forurensningsmyndighet kan pålegge eieren eller brukeren å stille garanti for dekning av framtidige utgifter og mulig erstatningsansvar.

Ved nedleggelse av skyte- og øvingsfeltet skal Forsvarsbygg sørge for at driftsstedet settes i miljømessig tilfredsstillende stand som defineres av forurensningsmyndighet i hvert tilfelle.

Dersom skyte- og øvingsfeltet ønskes startet på nytt, skal det gis melding til forurensningsmyndighet i god tid før start er planlagt.

13 Tilsyn

Virksomheten plikter å la representanter for forurensningsmyndigheten eller de som denne bemyndiger, føre tilsyn med anleggene til enhver tid.

Enkelte felt eller anlegg kan unntas av sikkerhetsmessige grunner. Slike grunner må dokumenteres.

VEDLEGG 1

Liste over prioriterte miljøgifter, jf. punkt 2.1.

Utslipp av disse komponenter er bare omfattet av tillatelsen dersom dette framgår uttrykkelig av vilkårene i pkt. 3 flg. eller de er så små at de må anses å være uten miljømessig betydning.

Metaller og metallforbindelser:

	Forkortelser
Arsen og arsenforbindelser	As og As-forbindelser
Bly og blyforbindelser	Pb og Pb-forbindelser
Kadmium og kadmiumforbindelser	Cd og Cd-forbindelser
Krom og kromforbindelser	Cr og Cr-forbindelser
Kvikksølv og kvikksølvforbindelser	Hg og Hg-forbindelser

Organiske forbindelser:

Bromerte flammehemmere*:*	**Vanlige forkortelser**
Penta-bromdifenyleter (difenyleter, pentabromderivat)	Penta-BDE
Okta-bromdifenyleter (defenyleter, oktabromderivat)	Okta-BDE, octa-BDE
Deka-bromdifenyleter (bis(pentabromfenyl)eter)	Deka-BDE, deca-BDE
Heksabromcyclododekan	HBCDD
Tetrabrombisfenol A (2.2`,6,6`-tetrabromo-4,4`isopropyliden difenol)	TBBPA

Klorholdige organiske forbindelser	
1,2-Dikloretan	EDC
Klorerte dioksiner og furaner	Dioksiner, PCDD/PCDF
Heksaklorbenzen	HCB
Kortkjedete klorparafiner C_{10} - C_{13} (kloralkaner C_{10} - C_{13})	SCCP
Mellomkjedete klorparafiner C_{14} - C_{17} (kloralkaner C_{14} - C_{17})	MCCP
Klorerte alkylbenzener	KAB
Pentaklorfenol	PCF, PCP
Polyklorerte bifenyler	PCB
Tensidene:	
Ditalg-dimetylammoniumklorid	DTDMAC
Dimetyldioktadekylammoniumklorid	DSDMAC
Di(hydrogenert talg)dimetylammoniumklorid	DHTMAC
Triklorbenzen	TCB
Tetrakloreten	PER
Trikloreten	TRI
Triklosan (2,4,4'-Triklor-2'-hydroksydifenyleter)	
Tris(2-kloretyl)fosfat	TCEP

Nitromuskforbindelser:	
Muskxylen	

Alkylfenoler og alkylfenoletoksylater:	
Nonylfenol og nonylfenoletoksilater	NF, NP, NFE, NPE
Oktylfenol og oktylfenoletoksilater	OF, OP, OFE, OPE
Dodecylfenol m. isomerer	
2,4,6 tri-tert-butylfenol	

Polyfluorerte organiske forbindelser (PFCs)	
Perfluoroktansulfonat (PFOS) og forbindelser som inneholder PFOS	PFOS, PFOS-relaterte forbindelser
Langkjedete perfluorerte karboksylsyrer	
Perfluoroktansyre	PFOA
C9-PFCA – C14-PFCA	PFNA, PFDA, PFUnDA, PFDoDA, PFTrDA, PFTeDA

Tinnorganiske forbindelser:	
Tributyltinn	TBT
Trifenyltinn	TFT, TPT

Polysykliske aromatiske hydrokarboner	**PAH**

Dietylheksylftalat (bis(2-etylheksyl)ftalat)	**DEHP**

Bisfenol A	**BPA**

Siloksaner	
Dekametylsyklopentasiloksan	D5
Oktametylsyklotetrasiloksan	D4

VEDLEGG 2

Overvåkingsprogram vann/sediment – Setermoen skyte- og øvingsfelt

UTGÅTT 08.03.2022

VEDLEGG 3

Etablering av mellomlager for forurensede skytebanemasser: Setermoen SØF

Beskrivelse av mellomlageret
Mellomlageret vil bli etablert på planert og horisontalt underlag. På den valgte lokaliteten er det nødvendig å avrette underlaget med sandige og steinfrie masser. Et areal på 40 x 80 meter vil bli opparbeidet. Rundt mellomlageret vil det bli etablert en lav voll og bunne vil bli dekket med semipermeabel geotekstil (tilsvarende vegduk kl. 3) som forankres i vollen. Dette for å hindre at grunnen under mellomlageret blir forurenset.

Jordmassene skal alltid være tildekket med presenning slik at eksponeringen for vann blir minimal. Presenningen sikres med sandsekker eller tilsvarende.

Lageret er avgrenset og skiltet med tydelige skilt «Lager for forurensede masser», slik at brøyting og annen kjøring holder tilbørlig avstand.

Følgende krav må oppfylles av et mellomlager:

- Lager for sandige masser (ikke myrjord).
- Underlag skal være plant og uten skarpe steiner.
- Lageret må være godt merket for ikke å skades av kjøretøy eller at massene fjernes
- Lageret må være plassert slik at det ikke ligger eksponert for annen aktivitet.
- Lageret må plasseres slik at det ikke utsettes for flom eller annet overvann.
- Lageret må plasseres slik at det er minst 20 meter avstand til grøft, bekk og elv.
- Masser med høyt finstoffinnhold kan inneholde en del jordvann og det kan samles snø/is som kan gi smeltevann som kommer i kontakt med forurensningene. Mot grunnen skal det derfor benyttes en geotekstil (vegduk kl. 2) som partikkelsperre.
- Massene skal alltid være tildekket med tett presenning. Presenningen må være sikret for vær og vind. Den skal sikes med sandsekker eller tilsvarende som ligger stabilt. Presenningen skal dekke den forurensede jorden og strekke seg minimum 0,5m utenfor.
- Skytebaneforvaltningen (FB leder SØF) eller evt. skytefeltadministrasjonen om denne utfører rutinemessige arbeider, skal ajourføre logg over de volum som tilføres og fjernes fra lageret. Loggen oppbevares av FB leder SØF.
- Masser som kan klassifiseres som farlig avfall skal ikke blandes med lettere forurensede masser. Masser som ikke er klassifisert behandles som sterkt forurenset.
- Massene lagres i minst to adskilte fraksjoner; ordinært avfall (lettere forurensede masser), og farlig avfall (sterkt forurensede masser), f.eks. fra kulefang. Farlig avfall kan ikke gjenbrukes på skytebanene.
- Det skal være tilstrekkelig med plass rundt lageret for omlasting til lastebil eller container.
- De lettere forurensede massene kan lagres i inntil tre år.
- Volumet avgrenses til 200 m^3 (ca 15 lastebillass) for avfall som skal deponeres, og 500 m^3 for masser til gjenbruk/behandling. Ved volum ut over dette skal myndighet varsles. For større volumer skal det lages egen tiltaksplan.

VEDLEGG 4

Definisjoner

L_{den}	A-veiet ekvivalent støynivå for dag-kveld-natt (day-evening-night) med henholdsvis 5 og 10 dB ekstra tillegg på kveld og natt. Tidspunktene for de ulike periodene er dag: 7-19, kveld: 19-23 og natt: 23-07. L_{den} beregnes som årsmiddelverdi, det vil si gjennomsnittlig støybelastning over et år.
L_{Rden}	A-veiet årsmidlet døgnekvivalentnivå (L_{den}), korrigert for kildetype iht. ISO 1996-1. Korrigerte støynivåer fra ulike kilder kan sammenliknes og summeres, og grensen kan dermed settes for alle støykilder samlet.
L_{AFmax}	Maksimalt A-veiet lydtrykknivå, med tidskonstant fast. Indikator for maksimalnivå fra kjøretøy og lette våpen (opptil 20 mm)
L_{CE}	Maksimalt C-veiet lydtrykknivå. Total lydenergi fra enkelthendelser normalisert til ett sekund.
Normalt vedlikehold av skytebane	Oppgradering av kulefang, erstatte sandkulefang med avrenningsfritt kulefang, reparere deler av forurenset skytebane med rene masser, erstatte deler av forurenset skytebane med rene masser, skifte ut og/eller rense kulefangmasse,
Tunge våpen	Våpen med kulediameter fra og med 20 mm.
Utvidet artilleriaktivitet	Betegner artilleriskyting fra de mest utsatte standplasser, hvor ekvivalent støygrense L_{Rden} 61 dB ikke kan overholdes. Begrenses til 15 dager i året. Disse er: Hamran, A8 og Neslia, samt Salangslia.
AA-EQS	Årlig gjennomsnittsverdi. Skal beskytte mot negative effekter etter lang tids (kronisk) eksponering. Tilsvarer tilstandsklasse II for ferskvann, jf. M-608/2016.
MAC-EQS	Maksimal verdi. Skal beskytte mot negative effekter av korttids (akutt) periodevise eksponeringer. Tilsvarer tilstandsklasse III for ferskvann, jf. M-608/2016.

VEDLEGG 5

Relevante dokumenter i saken

Dok	Saksnr.	Dokumentnavn	Dato
1	08/1274-28	Søknad om virksomhet etter forurensningsloven (trukket)	11.9.2013
2	08/1274-28	Fagrapport naturmangfold	11.9.2013
3	08/1274-28	Fagrapport grunn og vann	11.9.2013
4	08/1274-58	Høringsuttalelse, Arne Viktor Bjørnstrøm	5.11.2013
5	08/1274-36	Høringsuttalelse, Brynhild og Rolf Åge Forseth	6.11.2013
6	08/1274-37	Høringsuttalelse, Per Indal	7.11.2013
7	08/1274-40	Høringsuttalelse, Salangsdalen grunneier- og utmarkslag	7.11.2013
8	08/1274-38	Høringsuttalelse, Salangsvassdraget fiskeriforvaltning	8.11.2013
9	08/1274-39	Høringsuttalelse, Torstein Simonsen	9.11.2013
10	08/1274-40	Høringsuttalelse, Salangsdalen grunneier- og utmarkslag	7.11.2013
11	08/1274-42	Høringsuttalelse, Jens Ole Håkonsen	10.11.2013
12	08/1274-41	Høringsuttalelse, Bardu Jeger og Fisk	11.11.2013
13	08/1274-59	Høringsuttalelse, Brynhild og Rolf Åge Forseth	20.3.2014
14	08/1274-61	Høringsuttalelse, Salangsdalen grunneier- og utmarkslag	23.3.2014
15	08/1274-62	Høringsuttalelse, Per Indal	24.3.2014
16	08/1274-71	Høringsuttalelse, Mattilsynet, Distriktskontoret for Midt-Troms	5.5.2014
17	08/1274-73	Høringsuttalelse, Bardu kommune	6.5.2014
18	08/1274-73	Merknader til høringsuttalelser, Forsvarsbygg	25.6.2014
19	08/1274-77	Kvalitetssikring av støynotat *Grenser for støyplage og søvnforstyrrelser* (dok.24), Sintef	2.6.2015
20	16/1791-1	Søknad om utslippstillatelse - Setermoen skyte- og øvingsfelt	19.2.2016
21	16/1791-1	Fagrapport naturmangfold	25.2.2016
22	16/1791-1	Fagrapport grunn og vann	25.2.2016
23	16/1791-1	Støy i Setermoen skyte- og øvingsfelt	25.2.2016
24	16/1791-1	Grenser for støyplage og søvnforstyrrelser, Forsvarsbygg	25.2.2016
25	16/1791-3	Etablering av mellomlager for forurenset jord: Setermoen SØF	18.3.2016
26	16/1791-8	Høringsuttalelse, Rutt Turner	10.4.2016
27	16/1791-10	Høringsuttalelse, Trygve Møllebakken	18.4.2016
28	16/1791-11	Høringsuttalelse, Anna Brattøy	20.4.2016
29	16/1791-12	Høringsuttalelse, Statskog SF	21.4.2016
30	16/1791-13	Høringsuttalelse, Brynhild og Rolf Åge Forseth	2.5.2016
31	16/1791-14	Høringsuttalelse, Bardu bondelag v/Bitten Hanstad	6.5.2016
32	16/1791-15	Høringsuttalelse, Per Indal	6.5.2016
33	16/1791-18	Høringsuttalelse, Rasmus Brandvoll	6.6.2016
34	16/1791-19	Høringsuttalelse, Bardu kommune	24.6.2016
35	16/1791-20	Merknader til høringsuttalelser, Forsvarsbygg	18.8.2016
36	16/1791-31	Klage på utslippstillatelse, Brynhild Forseth	04.05.2017
37	16/1791-37	Klage på utslippstillatelse for, Forsvarsbygg	16.05.2017
38	16/1791-39	Klage på utslippstillatelse for, Rasmus Brandvoll	17.05.2017
39	16/1791-38	Klage på utslippstillatelse for, Per Indal	18.05.2017
40	16/1791-	Oversendelse av klagesak til Miljødirektoratet (FMTR)	06.02.2018
41	18/583-10	Avgjørelse i klagesak, Miljødirektoratet	16.04.2020